

Det Andet Capitel

Om Ringsteds og Soers Amter.

Ringsted og Soers Amt. Da disse tvende Amter, saasom midt i Landet beliggende, ikke alene komme overeens i deres naturlige Egenskaber, men ogsaa sortere under én og den samme Amtstur, hvilken holdes i Ringsted, saa vil jeg afhandle dem, ligesom de tvende næst foregaaende, i Samfund med hverandre. De røre ingensteds Havet, men omgives mod Østen og Sønden, at Trykkevælde og Vordingborgs Amter, mod Vesten af Anderskov- og Sæbygaards-Amt, mod Norden og Holbek og Roeskilde Amter. I Ringsted-Amt er Hartkornets Taxt 4664, og i Soer Amt 3129 Tønder.

Grunden. Grunden findes paa de fleste Steder feed og frugtbar, neden til leeragtig og bedekket med sort Muld, min i Skovegnene, er Jord-Arten mere blandet med Sand, haver ogsaa der flere Banker og Brinker,. Da den ellers falder jevn. Sæden er alle Slags, fornemmelig Byg, Hør, Hamp og Humle avles efterhaanden noget mere end til forn, saa begynder man og at legge mere Vind paa Steengiærder, Pile-Plantning, Klover-Sæd og Bieavling.

Vande. Ferske Søer ere Hundevads Søe, Lunde Søe, Mortenstrup Søe, Valsøelille Søe, Af mindre Vande, indrettede til Fiskerie, (47), er de beste ved Gisselfeld og Skioldnesholm. Vrangstrup Aae, som falder i Bavelse Søe, er af løbende Vande det største, men har forðum været langt større. Saa siges og mange store Tørve-Moser at have aabne Vande, og kunde ved Grøfter giøres langt brugeligere, særdeles Hiortholms Mose, ved Bringstrup. Blev den udskaaren og fik Afløb til Gyrstinge Søe, da druknede ikke saa mange Creaturer, Tørv og Græs kunde bedre bierges. Ved Bringstrup og Eskildstrup ere Kilder som holde Vand i tørreste Sommer og haardeste Vinter. Derimod findes ved Skioldnesholm Teglværk i Skoven, en hule af 15 á 16 Alnes Dybhed, kaldet Jomfrue-Hulen, hvor aldrig kand sankes Vand, endskiønt Markene staae fulde deraf.

Skove. Med gode Skove ere disse Amter vel forsynte, særdeles ved Soer of Skioldnesholm. I Humleøre Skov, under Baroniet Conradsborg, sees en temmelig høy Vold og Foedspoer af Bygning som foregives at have været Kong HUMLE hans Slot, hvor om SAXO melder, men om nogen Tid haver været en Konge af det Navn, tages billigen i Tvivl. Derimod haver her i Landet vist nok boet den allerførste Danske Konge ved Navn SKIOLD, de Skioldungers Stam-Fader og Othins Søn, at han har beboet det Sted, som vises ved Skioldnesholm, og meenes at bære Navn af ham, er ikke urimeligt, skiønt han ogsaa bygde Lethra eller Leyre ved Roeskild.

Fiskerie. Adskillige Vildt falder her i Skovene allevegne, særdeles stort Vildt i Dyrehaverne, og af ferske Fisk, de samme som andensteds, dog Karper, Skaller og Krebs ingensteds flere eller bedre, end i disse Amter. En stor og delicat men rar Fisk, ved Navn Malle, fanges undertiden i Soerøe-Søer. Den siges at kunde udgiøre et lidet Vognlæs, (48) ligesom den og gierne føres til Kiøbenhavn. Nogle meene at E Biskop ABSALON, Klostrets Stifter, skulle have ladet den Art andensteds fra hid

indføre, men Rygtet om dette og andet bestyrkes ikke ved nogen vis Efterretning. I Amtet ligge de tvende smaae Kiøbstæder Ringsted og Soerøe, hvilken haver et adeligt Academie, som er Eyer af meget Bøndergods. Dernæst Grevedømmet Bregentved, Baroniet Conradsborg, og en Deel andre Herregaarde, som forekomme ved Sognenes Opregnelse og siden skulle berøres lidet mere, saa vidt som deres forrige og nærværende Tilstand og Eyernes Navne ere bekiendte.

Kirke-Sogne. Ringsted haver først Ringsted Herret og der i følgende Kirke-Sogne, samt Sognene, mindre Landsbyer og Gaarde.

1. Ringsted Kiøbsted, med Kloster og Ladegaard, Tolstrup, Haubyr, St. Hans Sogn. (*) med Ringstedtorp, Kierup, Cilstrup. Gilsager, Rørhusene, Slangstrup. (**)
(*) Saaledes lyder den af Land-Maalnings Contoiret meddelte Efterretning. Nu omstunder haver St. Hans Sogn ingen Kirke for sig selv, men alene en Kirkegaard hvor Liig bgraves, da Sogne-Mændene ere henlagte til en felleds Hoved-Kirke i Ringsted Anno 1576. Se Annal E. D. T. III. P. 459.
(**) En Landsbye af samme Navn, som Kiøbsteden i Fridrichsborgs Amt.
2. Beenløse.
3. Overkebye. Kongsted.
4. Vigersted. Agerup, Snekkerup, Ortved. Ved Vigersted er St. Wilhelmi Kilde, som af Syge besøges paa St. Hans Aften. (49)
5. Harested. Valdsømagle, Skeebye, Tastrup, Allindelille, Kastrupgaard, Klarupgaard, Egtvedgaard.
6. Alindemagle. Estrup. I Kirke-Byen sees Tegn til en ældgammel Herregaard som skal have været de Villers Eyendom i lang Tiid.
7. Jydstrup. Mortenstrup, Taastrupgaard, Atterupgaard, Høeberggaard, Jydstrup Mølle.
8. Valsø. Hoedbye, Svallenstrup, Skioldnesholm.
9. Norderup. Klipved, Nordborg, Revshuset, Mulstrup, Gise-Herregaard.
10. Farringløse. Tvindelstrup Bye og Mølle.
11. Tersløv. Aarløse, Rasteshuse, Tierebye, Bierret, Tollerød, Ulstrup, Høsten-Torp, Stenkelstrup-Herregaard, Qvirritsbye, Øredt, Hadstrup, Storegaard.
12. Ørsløv. Kagstrup. Ottestrup-Herregaard.
13. Hasle. Bregentved-Herreg. Peterstrup-Herreg., Toelstrup,
14. Braabye. Beks og Stoks Mølle, Skousgaard, Gisselfeld Herregaard, Soeterup, Hesede er en Ladegaard af 8 nedlagte Bønder Gaarde, 1695 (*)
(*) I Braabye Kirke ligger den berømmelige Ridder Peder Oxe til Gisselfeld, død 1575. Adam Levin v. Knuth 1699 Grevinde Sophia Ulefeld 1698.
15. Førsløv. Heslebjerg, Simendrup, Levetoft.
16. Sneesløv. Hielmsøemagle, Hielmsø. Amistofte, Abistofte, Fridsgaarde, Horsetofte, Tvindelstrup-Mølle, Eskildstrup-Herregaard, Mølle (**) (50)
(**) I Sneesløv Kirke ligger Hr. Maurits Skave og Herlov Skave til Eskildstrup med deres Fruer. Werner Parsberg død 1657.
17. Vetersløv. Sørup, nu Conradsborg. I Kirkebyen et Hospital stiftet af Grev Knuth Aar 1720 for 6 Fattige som nyde hver 24 Skill. Ugentlig.
18. Hømb.

Af Ulsted Herret hører her til

19. Bringstrup. Orsløvbye.
20. Siersted. Skildrød, Englerup.

Af Farøe Herred

21. Frersløv. Arenfeldtsborg.

Af Tyberg Herred

22. Teestrup. Skuderløse.

Sorø Amt haver Resten af Alsted Herret nemlig

1. Sorø Kiøbstæd og Ladegaard.
2. Slaglille. Brandsmark, Store Ladegaard.
3. Viernede. Fulbye, Ebberup, Viernede Kirkes Bygning er af usædvanlig Figur, nemlig Oval, som meenes at forestille en Biskops Hue. Om Byg-Herren Ebbe Skiamlsen see Inscription *Marmor Dan. pag. 204*
4. Fiennesløv. Fienneslævmagle, Mørup Herregaard, Mølle.
5. Alsted. Knudstrup, Hyldestrup, Flinterup.
6. Gyrstinge. Ørsløv, Vesterbye. Dette Sogns Marke have særdeles mange Steen-Dysser eller saa kaldte Kiæmpe-Grave. I Kirken staaer paa Degne-Stolen en Diævel med Opskrift. *Nol ime tangere, cuncy'ta mala mundi mea sunt.*
7. Brøebye. (51)
8. Pedersborg. Boerødbye, Hauerdrup, Liunge. Dette Sogn var for annecteret til Sorø; men blev derfra adskildt og fik sin egen Præst 1747, Pedersborg var forud et fast Slot som kostede Kong WALDEMAR meget at indtage Aar 1346, da det var i den Holsters Hænder. Om Eyeren Peder Thorstensen fortælles meget, som ikke er værd at anføre.
9. Bromme. Krogerup, Krogeruphuus, Rydehuset, Ebberup, Ødemark-Herregaard.
10. Liunge. Suserupbye og Mølle, Nyegaard, Ollebiergggaard, Toxhøy, Flinterup, Steenstrup, Eskildstrup, Kongskilde-Mølle, Nyerupgaard, Onstrupgaard, Lindebierg.
11. Flinterup. Frenerup, Tyggstrup, Vildsted, Damholt, Hellestrup-Herregaard.
12. Steen magle. Assentorp, Nyerupbye, Vandløsebye, Udstrup, Kyringe.
13. Munkebjergbye. Dyrine, Vædebye, Eskildstrup.

Ringsted Kiøbstæd. Ringsted, Ringstadum, en liden Landstad men ældgammel (*) ligger saa godt som midt i Siælland, 8 Mile Sydost fra Kiøbenhavn (52) og 6 Mile Østen for Corsør, følgerigen ikke saa nær ved Stranden, at den kand drive nogen Udenlands Handel, men henter med Vogne de Kiøbmands-Vahre, som der forbruges eller sælges til omliggende Bønder, saavidt disse ikke selv tage dem i Kiøbenhavn eller andre Søe-Steder.

(*) De som holde Ringstæd for allerældst i Siælland, tage Feyl, naar ellers skal have Navn af Kong RING, hvilket Navn tilhører inden af de egentligen Danske Konger, uden den SIGUR RING, som levede i det syvende Seculo og dræbte Kong HARALD HYLDETAND i det store Skaanske Feldtslag, hvoraf Byens Ælde nogenledes kand sluttet, men Lejre og Hagekiøbing vare beboede

mange Secula tilforn. NICOL. SCRIBONIUS, VIL I SIN Polytheia Danic udlede Ringsteds Navn fra en Kamp eller Striid, naar han siunger saaledes:

Urbs jacet in Danici medio lepedisfima Regni,
Cui nomen pugnæ læta palæstrea de dit.

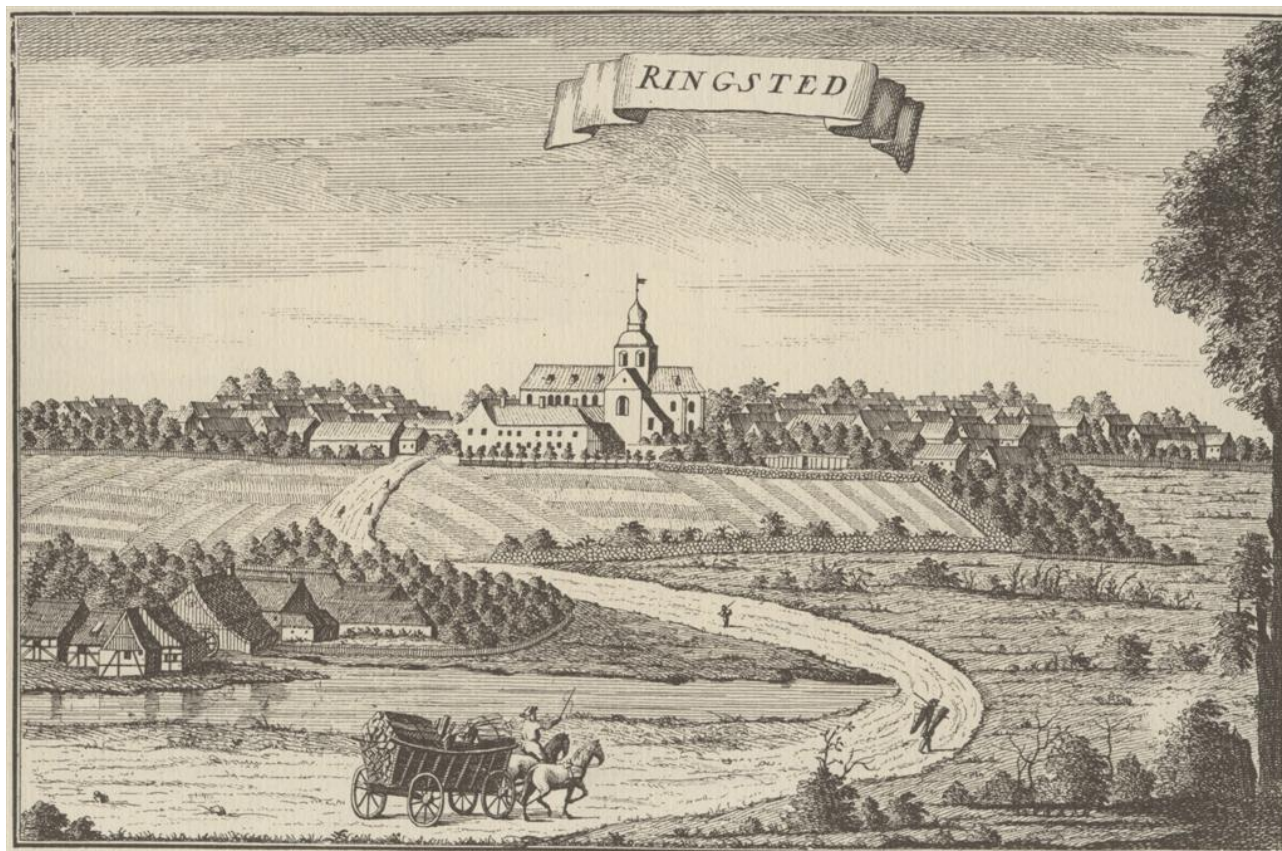
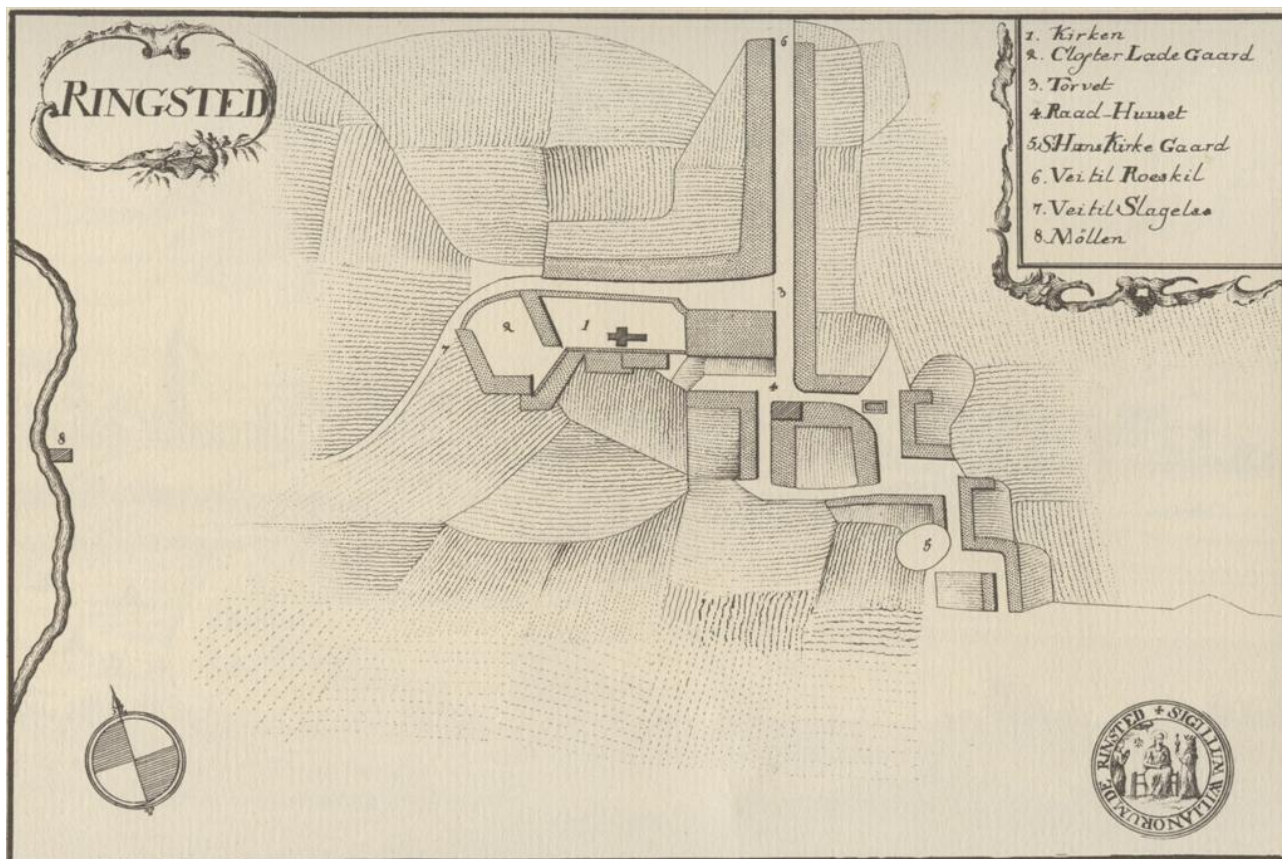
Men at ringe betyder paa Dansk noget gandske andet end at Kiæmpe som Tydsken kalder ringen, og den sande Oprindelse bliver vel af Kong Ring som sagt er. Men vilde man a posteriori give Byen et betydeligt Navn, efter dens nærværende Tilstand, som er slet og ringe, da passede det sig ikke ilde og svarede til et gammelt Vers gjort om de 3 Herre-Klostre i Sorøe Anderskov og Ringsted.

Adskillig Ildsvaade. Imidlertid skal Byen tilforn have været baade større og bedre bebygget, men ved adskillig Ildsvaade, have taget stor Skade, thi den brændte Anno 1242, 1534, 1692, 1716, og atter igien, 1747, dog er den sidste Ilebrand overvunden hvad Husene angaaer, som før ikke vare bedre endnu. Da Landevejen falder igiennem Ringsted, saa giver Reysendes daglige Færd nogen Næring for Vognmændene hvilke tillige ere Avlings-Mænd (*). (53)

(*) At Ringsted ikke altid haver haft Fordeel af sit Vognmands-Lag, og de mange fremmedes Giennemreyse, saadant viser, blant andet, Kong CHRISTIANI IV. Brev dateret 1596, hvor i Kongen beklager denne og nogle flere Siælandske Kiøbstæder, fordi Adelen og andre Uberettigede som reyser der igiennem, ideligen krævede frie Vogne, hvilket faldt Byen saa besværligt, at den der over snart maatte ødelegges, heldst da den laae paa Lande-Veyen. Kongen lader derfor Indbyggerne vide, at de efterdags ikke skulle ansee noget Reyse-Pas saasom gyldigt og forpligtende, med mindre det var udstædet af ham selv. Andres gamle Konge-Breve, Ringsted angaaende findes vel i Archivet, men i dem intet betydeligt. Den af Kong CHRISTOPHER III. Anno 1441 givne Bye-Ret, som følgende Konger have stadfæstet, er den samme som han tillige gav andre Siælandske Kiøbsteder.

Liden Næring. Hertil kommer ogsaa nogen Næring af Siælandsfarers Lands-Ting, som holdes maanetlig og af Arilds Tid er holdet i Ringsted, fordi man fra alle Landkanter haver næsten lige nær hertil. Dog holtes dette og alle Landsting, forud under aaben Himmel, som sees blant andet i Kong NIELSES Historie, da han var nær ved at dræbes, af den ved Ringsted forsamlede Almue, der mente han var Medvider i det Mord, hvilket hans Søn Prinds Magnus nyeligen havde begaaet paa sin Frende Hertug Canutus Lavardus ved Harrested, hvorfor han knap torde vove sig ud paa Marken. Det egentlige Sted hvor Lands-Ting holtes, var en liden Skov kaldet Kierelund, maaskee fordi man der kierede, det er paa gammel Danske, Klagede sin Nød for Øvrigheden og søgte Beskiermelse.

Kirken. Den rette Sogne-Kirke i Ringsted var, endogsaa nogen Tiid efter Reformationen, S. Johannis, hvor af nogle Gader kaldes St. Han-Sogn, og paa Stedet er endnu tilovers St. Hanses Kirkegaard, men da den store og herlige Kloster Kirke, som bevarer saa mange Kongelige og Fyrstelige Gravsteder, siden Monkenes Udvandring maatte have staaet ubrugt, og i Fare for Undergang, saa forordnede Kong Friderich ii Anno 1571 at St. Hans Kirke skulle afskaffes og Kloster-Kirken være Byens rette Sogne- Kirke.

Denne Bygning er det rareste og merkværdigste ved Ringsted Bye. Først kaldtes den af Biskop Svend Nordbag i Roeskild (som (54) med Kong SVEND ESTRITSENS Hielp Anno 1082 lod den ombygge) Vor Frie Kirke, siden efter Ordens-Stifteren for de Benedictiner-Monke, som beboede Klostret, S Bendts eller Benedicti, men da Kong WALDEMAR I. havde ladet sin Fader Hertug Knud, om hvilken nyeligen er meldet, af Paven canonicere, eller indføre blant de store Helgens Tal, samt hans Skrinleggelse holde her i Ringsted 1170 med maget store Solennitæter, saa kaldtes Kirken efter ham S. Canuti. Det er en stor, og efter gothisk Byggemaade, en anseelig Kors-Kirke, tækket med Blye og ziret med et Taarn-Spiir, som ikke er høyt, men vel proportioneret. P. J. RESENIUS har fundet i et Mss. at i Knappen paa Spiret som blev ombygget Anno 1475, var henlagt en Deel rare Reliqvæ Sanctorum: Saasom et Stykke af den Kappe St. Knud havde paa da han blev dræbt, saa og hans Tørre-Klæde, noget af S. Ursula og hendes elleve tusende Jomfruer, og hvad som koster meest Umag at troe, et Stykke af Aarons Kiep.

Kongelige og Fyrstelige Personers Begravelser. De Kongelig Personer, som her have fundet deres sidste Leye, ere følgende efter den Copie, som stedets Sogne-Præst Velærværdige Hr. H. GULDBERG haver ladet tage af den Tavle i Choret, paa hvilken deres Navne opregnes, og ere i kort Udtog følgende.

1. S. Canutus dux & Martyr, Kong ERICH Eyegods Søn, som den 7 Jan 1131 blev slagen i Harrested af Magno (*) (55).

(*) Denne S. KNUD Hertug begravet i Ringsted, er at adskille fra S. KNUD Konge, som hviler i Odense. Begge til Ære haver man stiftet adskillige Gilder eller Broderskaber, men de Siælandske tilegnes meest den første, som og agtedes for Landets Patron eller beskyttende Helgen. Ved Harested Kirke vises en Kilde som forud havde Ord for Helligdom og Lægedoms Kraft, da den efter foregivende frembrød paa det Sted hvor Hertugen blev myrdet. See Ped. Syvs Danske Kiæmpe-Viser P. II. P. 199.

2. Ved hans Fødder ligger Kong WALDEMAR I den forriges Søn, som haver ladet Kirken bygge større. Ampliator hujus Eccl. Døde Anno 1182.
3. Ved dennes venstre Side, hans Dronning SOPHIA, den Svenske Kong SVERKES Datter, død 1197
4. Ved den høyre Haand, deres Søn Christoffer Hertug af Jylland, død 1166.
5. Neden for dem mod Østen, deres Søn Kong CANUTUS VI. Død 1202.
6. Ved dennes venstre Haand, hans Søster Rigitza, giftet med Kong ERIK i Sverrig, død 1220.
7. Høst dem, deres Broder Kong WALDEMAR II død 1242.
NB: Paa Tavlen staaer MCCXLI men dette og nogle flere Aarstal ere urigtige, og satte i de sildigere Tider, ellers torde jeg ey have rettet dem.
8. Ved hans venstre Haand ligger hans første Dronning DAGMAR, den Bøhmiske Konges Datter, død 1212. Ved den høyre Haand, hans anden Dronning BERINGER, Kongens Datter af Portugal, den Flanderske Greve Ferdinands Søster, død 1220.
9. Neden for dem Printz WALDEMAR Kong WALDEMAR II. Søn, skudt paa Jagten i Røsnes-Skov 1231. (56)
10. Ved hans høyre Haand, hans Gemahl ELEONORA Kongens Datter af Spanien, død 1231.
11. Ved deres venstre Haand mod Norden Canutus Hertug af Laaland, Kong WALDEMAR II Søn, død 1260.

12. Hos ham ligger hans Søn, Hertug ERIK af Halland, død 1304.
 13. Hos deres Fødder, WALDEMAR, en Søn af WALDERMAR II. NB uden Aarstal.
 14. Paa den side mod Østen, ligger Kong ERICUS, WALDEMAR II, Søn, som blev dræbt og nedsunken i Sliestrømmen af sin Broder Abel 1250.
 15. Ved hans Fødder ligger Kong ERIK, en Søn af den Kong ERIK, som blev Slagen i Finderup. Han døde 1319.
 16. Ved hans venstre Side ligger han Moder Dronning AGNES, Markgrev ALBERTS Datter af Brandenburg, død 1300
 17. Ved den høyre Side, hans Dronning INGEBORG Kong MAGNUS af Sverrig hans Datter, død 1319.
 18. Hos hende ligger mod Østen, hendes Broder Kong BYRGE af Sverrig, død 1321.
 19. Hos ham ligger hans Dronning Margreta, som døde 1341.
- Deres Siele hvile i Fred.

Det er Samling i Ringsted Kirkes Chor, af 7 Kongers, 8 Dronningers og 5 Prindsers Liig. Ingen af dem haver noget anseeligt Epitaphium, undtagen Kong ERIK MENDEVED og hans Dronning INGEBORG, hvis Kister staae ophøiede og indmurte over (57) Jorden, samt belagte med Plader af Marmor, og disse atter overdragne med Kaaber-Plader, paa hvilke deres Billeder i fuld Positur ere graverte og Hulningerne opfyldte med Sølv, men dette sidste er af gierige Hænder længe siden udolukket. De Grav-Skrifter som over dem og øvrige Kongl. Personer findes, men til deels nu ere udslidte, haver jeg længe siden ladet trykke og kunde læses i Marmor. Dan. T. I. p. 173. seqv. Alene det som Biskop LAUGE TRNE haver ladet sette ober Kong ERIK PLOUGPENGE, dræbt sin Broder ABEL, vil jeg anføre, saaledes lydende:

*Illustris Daciæ Princeps Rex divus Ericus
Flumine fraterno necatus & ense.
Qvem variis signis scelerum decoraverat ultor
Christus, & hoc condi coelibe jussit homo.*

Lands-Tinget. I et stort Capel ved denne Kirkes norder Side, holdes forbemeldte Landsting, ligesom ogsaa Landets Archiv giemmes der, dog ikke nogen ældre Protocoll, end fra Anno 1630, thi ved fiendtlig Indfald, midt I forrige Seculo, ere vel de ældste og rareste Documenter, enten omkomne, eller andensteds bortførte, ligesom den lærde Rigsraads JÖRGEN SEEFELD hans Biliothek, bestaaende i 26000 Bind, med mange rare Mfs. Den danske Historie vedkommende, den gang blev bortført her fra Ringsted, hvor han som Lehnsmand boede, til Sverrig paa Corfids Ulfelds Begiering, som var Seefelds afsagte Fiende (*). (58)

(*) TERLON beretter i sine Memoires, at Kong CARL GUSTAV forærede denne Bogsamling til C. Ulfeld, dog fik han ikkun en Deel deraf, thi noget omkom undervejs. See videre herom i Tycho de HOFMAN *Portaits Historiques des Hommes Illustres en Dannemark*. Tom IV. pag. 67.

I det Værelse hvor Retten holdes, finder man paa en Tavle Landsdommernes Navne, Vaabner og Aarstal, fra Reformationens Tiid af, saaledes:

- 1.

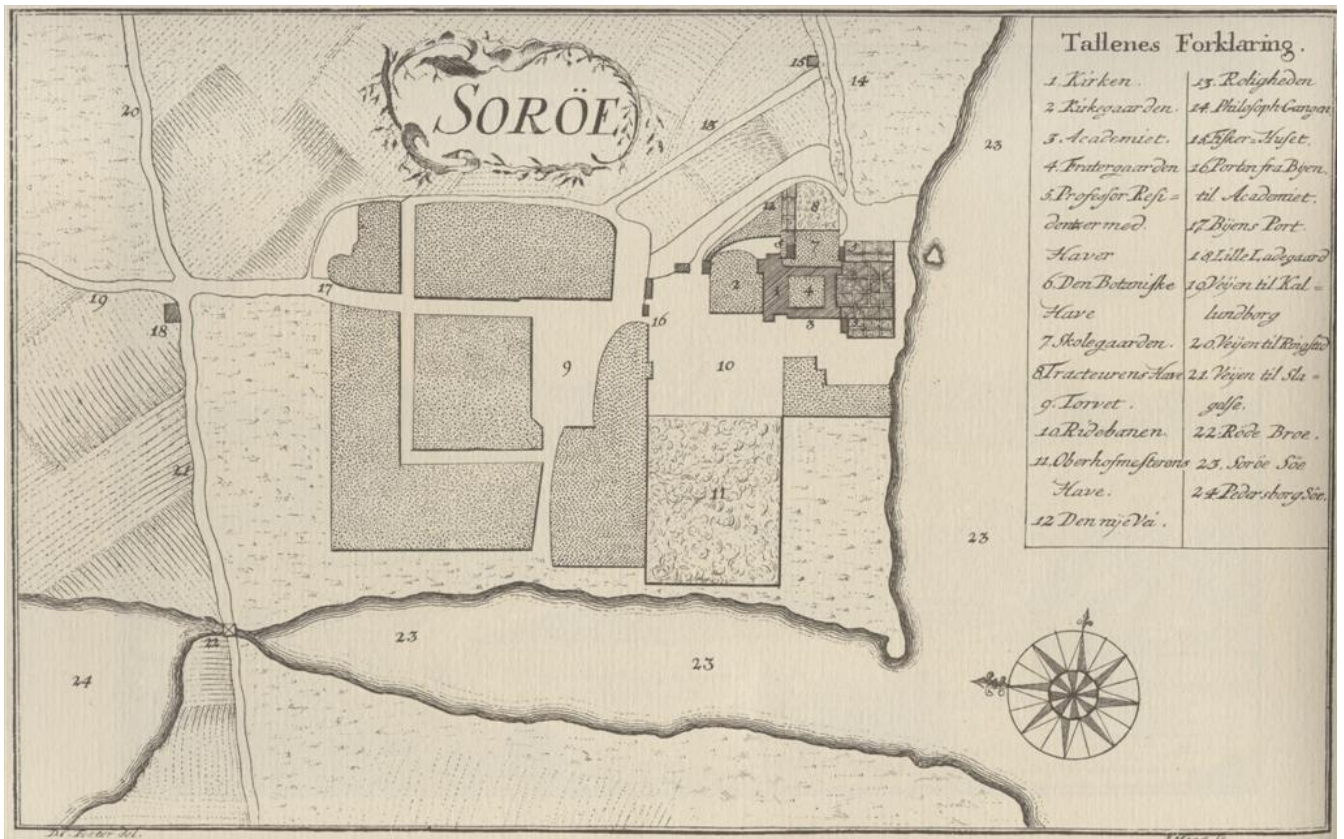
1. Basse Christophersen 1530
2. Claus Daae 1551
3. Herlof Skave 1553
4. Biörn Andersen 1562
5. Laue Beck 1571
6. Andreas Dresselberg 1585
7. Wilhlem Dresselberg 1605
8. Axel Urne 1622
9. Jacob Ulfeld 1621.
10. Jörgen Seefeld Christophersen 1630
11. Christen Steensen 1662
12. Oluf Brockenhuus 1665
13. Jesper Hiort 1668
14. Christopher v. Ucken 1672
15. Andreas v. Engberg 1673
16. Holger Parsberg 1677
17. Rasmus Schöller 1684
18. Hans Ehm 1690
19. Thage Thott 1692
20. Oluf Bornemand 1707
21. Povel Eggers 1711
22. Johannes Christensen 1715
23. Wilhelm Deichmand 1724
24. Andreas Ottesen Örbek 1725
25. Johannes Finckenhagen 1726
26. Peder Bentzon Mylius 1732
27. Morten Munthe 1737
28. Bolle Willum Luxdorf 1738
29. Hans Christophersen Hesleb 1745.
30. Peder Kraft 1746
31. Friderich Brabrand 1749
32. Niels de Hofman 1750
33. Otte Christopher v. Munthe af Morgenstjerne 1758

Om Ringsted Kloster, som ligger nær ved Kirken, skal siden meldes lidet mere, naar jeg opregner Districtets Herregaarde, til hvis Tal det nu henhører. Trende gange om Aaret holdes der Market, nemlig 25 Junii, 22 september, og 19 November. I sin forrige Velmagt haver Byen haft sin Borgemester og Raad, men nøyes (59) nu med en Byefoget. Borgerskabet udgjør ikke over 120 Mand, og Consumptionen beløber sig nu til 1606 Rdlr. I Ringsted var fordum et Hospital, kaldet S. Jörgens Gaard, uden Tvivl det samme som kaldes Hospitale Leprosorum Ringstætæ i Docum. Af 1261. 1307. En egen Byemark haver Ringsted ikke, men bruger dog, mod aarlig Afgift, 160 Tønder Hartkorn den reducirte Latinske Skole tilhørende. (*)

(*) Denne tillige med en Deel alt for smaa, faa og overflødig befundne Latinske Skoler blev Aar 1739 afskaffet og dens Indkomst henlagt til Kiøge og Vordingborg-Skole, samt en Deel deraf til Chorsdeggen, saasom Dansk Skolemester i Ringsted. Tilforn var i Byen St. Jørgens-Huus et lidet Hospital som 1631 blev indlemmet i Vartov, hvor Ringsted Fattige have derfor 4 Senge. Endnu er i Ringsted et lidet Almisse-Huus for 8 Lemmer, stiftet 1737 af Jørgen Rothenborg.

En underlig Tragoedie. Ikke langt fra Byen, ved Sigerstæd, som skal være bygt af Kong SIGUR RING, vises en Høy, kaldet Haugbords Banke, hvor efter SAX. GRAM. Beretning Lib. VII. P, 131 edit Steph. Skal have tildraget sig den underlige Historie, med bemeldte Konges Datter Signe. Hun var bleven krænket af en Stridsmand ved Navn Huagbord, som Kongen derfor lod hænge paa bemeldte banke. Da Signe efter et aftalt Signal, menede han var allerede død, stak hun Ild paa sit Huus, som var ikke langt borte, og brændte sig selv, efter det Løfte hun havde givet sin Haugbord, om at ikke overleve ham, dog levede han endnu og glædede sig over Prindsessens Troeskab, saa at han trodsede Døden, thi han bad Bødlen ophidse sin Kiortel i Gallien, kort førend Kroppen kom der, og sagde, han havde Lyst at see, hvorledes det ville lade, naar han selv var ophængt, saa snart han da (60) saae Ilden opstige fra Signes Boelig i Sigerstæd, hastede han selv til Døden, i Haab om at finde sin Kierste i den anden Verden. Denne Tragoedie drog siden mange flere efter sig, thi Haugberds Broder Hagen, som spurde den Tidende, som med sin Flode fra Irland til Herviig, nu Kallundborg, og holt, ikke langt fra Ringsted, med Kong SIGUR et Feldtslag, som varede 2 gandske Dage, og kostede meget Blod, skjønt Eyeren blev paa Kongens Side. SAXO beretter fremdeles til Sagens Stadfæstelse, man havde fortalt Biskop ABSALON, at et Stykke Tømmer af Gallien var fundet paa bemeldte Haugbords Banke. Ikke desto mindre bemøyer sig JOH. MESSENIUS i sin saa kaldte *Sveopentaprotopolis*, at henføre denne de forliebtes Historie, til Sigthuna i Sverrig, men giendrives af STEPHANIO in Notis ad Saxonem, saa og af O. WORMIO in *Monum. Dan.* pag. 133. seqv. Andre anføre Historien endnu til andre Steder.

Soer Kiøbsted. Den anden Kiøbsted i disse Amter, er Soer eller Sorøe, saa kaldet af sin Lægde paa en Øe eller egentlig en Halvøe, omgivet med ferske Søer. Paa Latin kaldes den og Sora, maa derfor i Geographien adskilles fra adskillige udenlandske Stæder af samme Navn, saasom Sora eller Sorau i Lausnitz hvor Greverne af Pomnitz residere, og 2de Italienske Steder, nemlig Sora in via Appia og Sora Abbrutii udi Kongeriget Neapolis. Det danske Soer ligger paa et meget behageligt Sted, omgivet, som sagt er, med tvende ferske Søer, og disse igien med lystige Skove, følgerigen maa man tilstaae Monkene saasom Stedets gamle Beboere, saa meget Judicium og god Smag, at de baade her og andesteds i Siælland kunde udsøge sig de skønneste Egne til Beboelse. Til at giøre dette af Naturen og ved Kunsten prydede Sted, (61) end mere behagelig, blev ved Soer i Aaret 1765 en skøn Allee anlagt. Fra Kiøbenhavn er Soer 10, fra Ringsted 2, fra Slagelse 2 og fra Corsør 4 Mile, liggende ikkun en Canon-Skud fra Lande-Veyen imellem disse Steder. Byen er liden og bestaaer fornemmelig i en Hovetgade af maadelig god Bygning. Den kand ikke heller være stor, efterdi Næringen fordem alene har beroet paa Klostrets, ligesom nu paa Academiets større eller mindre Flor. Dog drives ogsaa en liden Landhandel af nogle Kiøbmænd, og undertiden udvælge nogle adelige Enker eller andre af Pension levende her deres Boelig, for den behagelige Egns eller anden Aarsags Skyld.

Alder og Opkomst ved et Kloster. Ældre er Kiøbstæden formodentlig ikke, end det rige og i gandske Norden berømmelige Bernhardiner Kloster, som midt i det tolvte Seculo, her blev anlagt af Biskop ABSALONS Familie. (*)

(*) Jeg siger ikke ældre, men maaskee vel meget yngre, hvad dens egentlige Kiøbstedes Frihed angaaer, thi denne synes ARNDT BERENDSEN at henføre til forrige Seculo Begyndelse, sigende at hos Academiet er bygt en liden Stad med Privilegier ved forsynet, g RESENIUS melder, at da Professoerne og andre Betientere ved Academiet giftede sig, maatte de bygge og boe hvor Staden er, eftersom ingen Egtemand, undtagen Hofmesteren, havde Tilladelse at boe paa Academiet.

Hans Farfader Skialm Hvide, som tilforn havde der sin Boelig og Ladegaard, besluttede selv at gjøre denne Stiftelse, men da Døden forekom ham, overlod han Fuldbyrdsen til sine 3 Sønner navnlig Tokke, Ebbe og Asser, hvilke, efter Faderens sidste Villie, gave Halvparten af deres Arvegods til Monkenes Underholdning, og endda 14 Mark Sølv siger HVITFELD, men nogle Mfs. Sette saa mange Mark Guld, til Bygningen. Asser Røg som var Biskop Absalons Fader, begyndte Klosterets (62) bygning Ao 1151, og blev selv den første Monk paa Stedet. Hans Broder Ebbe gav 14 Bøndergaarde dertil, og hans Broder-Søn Esbern Snare lige saa mange, men Esberns Broder Absalon, ikke mindre end 38 Gaarde, da han Anno 1161 satte Klostret i fuld Flor og Velstand. Monkene lod han, ikke som tilforn, komme fra Paris, med fra Essrom, hvor S. Bernhardi Regel og Forskrift var best bekiendt. Denne store Mand, som ansees for Klosterets egentlige Stifter, gjorde og den Anordning, at nogle af Brødrene skulle skrive Aarbøger eller Chroniker og antegne for Efterkommerne, deres Fædernelands Historiske Merkværdigheder: men enten have de ikke holdt det Løfte, eller og deres Skrifter ere omkomne ved ulykkelige Hændelser. Hvad ellers dette Kloster angaaer, haver jeg, saavidt mig noget forekom, indført det i *Annales. E. D.* efter Tidernes Orden, og henviser Liebhaberne der til.

Klostrets Omskiftelse til en adelig frie Skole. Efter Reformationen blev Soer- ligesom Antvorskovs- og Ringsteds-Kloster endnu en Tid lang ved Magt, og havde sine Abbeder, som aarligen gave noget til Kiøbenhavns Universitæt. Men Anno 1580 blev det Seculariseret og sex Aar derefter, omskiftet til en frie Skole for 30 Adelige og 30 andre Børn. Den første Kongelig Lehnsmand var Peder Reetz, og den første Rector Christian Maccabæus, som til denne nyttige Forandrings Ihukommelse, haver ladet sette følgende Vers paa Skolens Veg.

Hæc loca, qvæ rebus Studiisqve dicta suere
Divinis, pietas qvod fanxit Prisca fidesqve,
Invasere greges fratrum mercede rudentum,
Qvi ventris ductum, pulsa pietat, secuti, (63)
Berbariem, spretis sparserunt artibus, orbe.
Hos procul hine pepulit lux orta tenebris.
Lux porro hine abiger musis instructa Juventus,
Qvam sovet & format, veteri nunc reddita formæ,
Dives agris, fylvis, piscosis & undis,
Sora, Tuis Rex auspiciis *FRIDERICE* secundis,
Atqve Tuo nutu: Te fervet samcta moventem
Fundante,qve Scholas & Danica Sceptre regentem,
Imperii frenis magnum qvi temperat orben.

Et fructu potato, faxit Schola coepta redunder.

Anno MDLXXXVI mense Majo.

Hæc Scbola fundata.

Skolens Omskiftelse til et Acad. Anno 1623 gjorde Kong CHRISTIAN IV. Soer Kloster til et Adeligt Academie, og forøgede dets Indkomster med S. Birgittæ Jomfrue-Kolsters Gods i Mariboe, hvor Nonnerne allerlængst bleve ved, men misbrugte deres gode Dage i Lediggang. Saa blev og Børglum-Klosters Gods i Vendsyssel, henlagt til Løn for Academiets Hofmester, den lærde Geheime-Raad Just Hög, hvis Eftermænd i samme Embede vare, Henr. Rammel, Falk Göe, Jörgen Rosenkrands. Saadan nye Stiftelse, saavelsom de i Aarene 1637 og 1643 paafulgte Fornyerelser og Forbedringer af Statitis, kunde læses i bemeldte Annal Tom. III. 734. Tom IV. pag. 273 og 353. Academiets første Stiftelse blev ved Magt, skjønt ikke uden adskillige Vanskeligheder, indtil Anno 1665. I den Tid fandtes her blant Lærerne nogle ret distingverte og ypperlige Mænd, særdeles Jo. Maurfius, Jo Cluverus, Christ. Matthiæ, Joach. (64) Burserus, de tvende Laurenbergii, og Sebast. Steph. Joh. Stephanus, Henric. Ernstius, Vitus Beringius, Laurent. Bordingius. Mart. Trostius, og andre flere. Saa havde og dette Adelige Academie ikke liden Anseelse deraf, at en god Deel Kongelige, Fyrstelige og Grevelige Børn, i nogle Aar opholdt sig der, for at dyrke Sindets og Legemets Øvelser; Saasom Høylovlig Kong FRIDER. III. Selv i fulde 3 Aar fra 1624 til 27.

Printz JOHANN PHILIP af Holst. Glücksb. 1639

De begge Landgrever, WILHELM CHRISTOPHER, og GEORG CHRISTIAN af Hessen-Cassel, fra 1642 til 44.

Printz FRANCISCUS PHILLIPPUS af Holst. Glücksborg.

Printz JOH. BUGISLAUS af Holst Norborg, fra 1641 til 46.

Printz CHRISTIAN AUGUSTUS af Holsteen Sønderborg.

Grev WALDEMAR CHRISTIAN, Kong CHRISTIAN IV. Søn af sit andet Egteskab, og adskillige flere Grevelige og Adelige (*)

(*) I den Optegnelse, som RESENIUS gjør af de høye Personer, findes ikke den Svenske Kong CARL GUSTAVS Navn, som ellers siges, at skulle have studeret her. Maaskee det Beskiermelses Brev, som læses i Hr. General DE THURAH *Vitruvio dan.* Tom II. Pag. 170 og geraader ham til Ære, i slige Omstændigheder, da hans Forhold ellers ikke kand roses.

Academiets Afskaffelse. Men da der længe var hørt Klagemaal og Paanke, at Stiftelsens Øyemerk ikke opnaaedes, nu af en anden tilfældig Anledning, hvis Beskrivelse ikke finder Sted (**), og da de vanskelige Omstændigheder, (65) som den Kongl. Casse befandt sig i, efter en ulykkelig Krig med Sverrig, udkrævede Sparsommelighed, saa resolverte Høylovlig Kong FRIDERICH III. Anno 1665, at ophæve det Adelige Academie, og i dets Sted at lade blive, ligesom tilforn havde været, alene en frie Skole paa Soer, for Børn af adelig og privat Stand tillige. Ikke desto mindre, var dette Sted en anden og lykkeligere Tidsløb forbeholden, til sin Herligheds Fornyelse, thi saavel enkelte Steder og Stiftelser, som heele Stater, have deres i Guds Forsyn bestemte Tid, til at stige, falde og atter opstige.

(**) Den gang gik det her efter Poetens Ord: *Principium servet, medium tepet, ultima frigent.*

Nye Stiftelse. Høysalig Kong CHRISTIAN VI. Som ideligen var betænkt paa at tiene Gud og sit Folk, nøyedes ikke med at fornye det ældgamle Kiøbenhavnske Universitæts Fundats og at forbedre Lærenes Løn, men var ogsaa betænkt paa, at igienkalde det nedlagte adelige Academie i Soer, og sette det, frem for nogen Tid, i den Stand, som da svarede til Øyemerket. Dette var ikke, at der skulle læres alle de Sprog og Videnskaber som have Sted paa et egentlig Universitæt, men alene det som kunde enten forberede den adelige Ungdom til sin udenlands Reyse, eller og sette den i Stand til at undvære samme, og med mange Penges Besparelse, i Fæderlandet selv, lære ligesaa meget, som andensteds, følgelig udkrævedes efter denne Hensigt, et mindre Tal af offentlige Lærere, nemlig alene de, som tracterede, næst Guds Ord, det latinske, fransøske og tydske Sprog Fæderne-Landets Lovkyndighed, Jus Naturæ & Gentium, jus Publicum, Historien, Philosophien, Physiken og Mathesin, saa og derhos adskillige Exercitz-Mestere, i at ride, dantze, fegte ec. Til den Ende blev Anno 1734 Soer Skole, paa nogle Aar gandske afskaffet, og Indkomsterne besparte til nye Bygninger og Anstalter. (66) Dette interim varede i 13 Aar. De gamle Monke-Boeliger bleve, for den største Deel, afbrudte og i dres Sted opførte gandske nye ordentlige og anseelige Bygninger, under Direction af Kammer-Herre Baron Holger Rosenkrands til Rosenlund.

Imidlertid bortkaldte Gud Høysalig Kong CHRISTIAN VI. Og gav hans Søn, nu Høysalig Kong FREDERICH V. kort efter sin milde Regierings Antrædelse, Leylighed til at udvise selv samme Hiertelag og Omhue for denne Stiftelses Fuldbgyrdelse; Thi Anno 1747 den 7 Julii blev det adelige

Soerske Academies nye Fundatz underskreven, og ved Trykken publiceret, ligesom den og staaer at læse blant samme Aars Kongelige Forordninger. Deri gives Academiet samme Sigillum som tilforn var brugeligt, dog med det Tillæg, at midt imellem Rigets Vaaben, staaer et Mellemskilt, med en Phoenix og de Ord: Redivivus Luce nova, men oven over Kong FRIDERICH V. Kronede Chifre og Titel, samt *Reflitutor Academiae Soranae*.

Indvielse. Den høytidelig Indvielse, som skeede kort efter, nemlig den 27 Julii 1747, benaadede Hans Kongelig Majestæt med sin Høyeste Nærværelse, da Doct. Von Haven, som Professor Theologiae, i Kirken holde en Intimations Tale over Ordsprog XVI. v. 16. hvilken Actus endtes med at siunge Te Deum Laudamus, under Poukers og Trompeters Lyd, samt Canonernes Løsning. Fra Kirken begav sig den gandske Forsamling til Academiets Sal, hvor Hans Kongelige Majestæt paa sin Throne anhørte en fyndig og ziirlig dansk Tale af Academiets første Ober-Hofmester, Hans Excellents Her. Henrich VI. Reus, Grove og Herre til Plauen, Ridder, Geheime-Raad og Kammer-Herre. (67)

Indkomsters Forøgelse. Foruden Academiets eget store Jordegods (*) var dets Indkomst tillige bleven forøget ved Hr. Baron Ludvig Holbergs Donation, som skienkede sit Friherskab, bestaaende i de tvende Herregaarde Brorup og Tersløsegaaard, saa og siden 12000 Rdlr. i rede Penge, til denne Stiftelse. Videre er og ved Fundatz af 1751 den 14 May Gaarden Hellestrup lagt under Soers Academie, med Vilkaar, at efter Hr. Oberst von Kalkreutz 1731 oprettede Testamente, skal af Godset forud svares til 10 aldrende Officerer, hver aarligen 60 Rdlr., og til 10 af Godsets fattige hver 24 Rdlr., som udførligen kand eftersees i Hr. Justitz Raad H. DE HOFMANS Samlinger af Foundationer Tom. VII.

Bibliothek. Academiets offentlige Bibliothek er, foruden den gamle Samling der ved Stedet, og andre Foræringer, allerede anseelig, særdeles siden Hr. Etats-Raad Griis Kongelig dansk Envoyé i Holland, dertil haver givet den største Deel af sin udvalte of vel conditionerte Bogsamling, og Baron L. Holberg sit Bibliothek, samt 1000 Rdlr. Til dets aarlige Forøgelse ved Renterne. Hans Portait staaer derhos med de Ord LUDOVICUS Liber Baro de HOLBERG, cajus imaginem in oculis & animis, dum erit, feret Academia Sorana. Saa haver og Biskop Edv. Londeman af Rosenkrone efterfulgt samme Eksempel, med en Samling som meest (68) distingverer sig ved poetiske Skrifter: Endnu haver dette Bibliothek af Etats-Raad og Landsdommer Christensen, faaet en Gave paa 600 Rigsdaler.

Kirken. Efter at Academiets samtlige Bygninger og Værelser som ere temmelig mange, og i deres Art de anseeligste som nogensteds findes, have faaet forbemeldte Omskiftelse, da er af Klosters Antiquitæter intet andet til overs, end Kirken, som skjønt gammel og gothisk, er anselig stor og lyes. **Kongelige Begravelser.** Blant andre høye Personer, som der ligge begravne, er Kong CHRISTOPHER II. Med sin Dronning EUPHEMIA og deres Døttre Helvig og Agnes, samt tre Sønner Erik som var udvalgt til Konge men døde i Kiel, WALDEMAR som døde i Roeskild, og atter WALDEMAR III. Som, efter t Aars Interregnum, succederede sin ulykkelige Fader, og samlede de adskildte Provintzer. Ham lod hans ligesaa navnkundige Daatter Dronning MARGRETA her begrave 1375 under følgende Opskrift.

WALDEMARUS Regum non insima gloria Danum,

*Qvem tenet extinctum constructa ex marmore tumba.
Ejectus Regno, magna virtute reversus
Obtinuit, pulso forti de finibus boste
Holsato, patrias arces terremqve redemit
Expositam pretio. Senferunt Principis arma
Invicti, gentes ponto terraqve, diremptæ
Wandalicæqve urbes opibus fastuqve superbæ.
O nimium! Vitæ tandem pertæsus obivit
Gurreæ, translatus recubat post funera corpus (69)
Hoc tumulo Soræ, sed mens petit ardua coeli.
Fana Solo remanet Studio celebranda nepotum (*)*

(*) Da man 1756 aabnede Kong WALDEMARS Grav, var hans Kiste forradnet, og paa Kong FRIDERICH V. Befaling bleve hans Levninger forvarede i en nye Tinkiste. Hvad man fandt i den gamle, var intet uden en forrustet Kaarde, og en med Guld bestukken Silke-Hovet-Pude. Følgende Fyrstelige Personer ere og begravne i denne Kirke. Gerhardus Greve til Schwartzburg, Albertus, en Broder eller Søster Søn af Kong Christoph. Agna Kong CHRISTPH. Bavari Søster. Cunugunda Hertug Erich af Slesvig hans Gemahlinde, Ingeborg Grevinde til Blankenborg.

Fremdeles ligger her Kong OLAUS WALDEMAR III. Datter-Søn af MARGRETA og den Norske Kong HAGEN, ved hvilket Ægteskab Norge kom til Dannemark, skjønt OLAUS døde i sin Ungdom 1387. Paa hans Liggsteen staaer: Hic jacet OLAUS Filius Margretæ Reginæ, qvem ex Haqvino Rege Norvegicæ genuit.

Saa findes og her Kirkens og Klostrets Stifteres, den store Erke-Biskop ABSALONS Grav. Noget forhøyet over Jorden og ziret med hans Billede i fuld Corpus af hvad Marmor. Denne Mand var uden Tvivl én af de allerstørste, viseste, dydigste og tapperste som vor Danske Nation nogen Tid haver frembragt. Hans personlige Character, samt mageløse Bedrifter haver jeg samlet i den Danske Kirke-Historie, og af de mange Gravskrifter som over ham ere giorte, vil jeg alene anføre det som OL. WORMIUS in *Monum. Dan. Lib. III. P. 173*, meener at være skrevet af SAXONE GRAMMAT. Skjønt det nu omstunder ikke findes her. (70)

*ABSALON hic Primas, speciei jure Secundus
Absalon, ore Caro probitate David, Samuel re,
Currus & Auriga, Pater & Patronus, ovile
Et Pastor, Pax & Patriæ dux, Legifer & Lex.
Fortibus hic Samson, Salomon sapientibus, Abram
Kustis, perversi Phinees fuit Anchora Danis.
Qvieqvid Achillis erat, qvicqvid Platonis, in ejus
Splenduit ingenio. Testatur Gloria famæ.
Nunc Pater emeritus Danorum pulvere pausat,
Terris stans fama, merito coelestibus adstat.*

S.G.

Nogle flere adelige og andre fornemme Personer som her findes begravne, opregnes I *Marmora Danica* T. I. p. 149 seqv.

En Opskrift maa jeg endnu anføre, som her fandtes fordum i Spise-Salen, angaaende de Lærdes Opvartere, om hvilke det heder, at de æde til de svede, men arbejdede saa de fryse.

*Doctorum famuli sunt omni tempore tardi
Sudaut quando vorant, frigescunt quando laborant.*

Herregaarde i disse 2 Amter. De adelige frie Gaarde og Herre-Sæder, som findes i disse Amter, ere efter Alfabetisk Orden følgende:

Bregentved, en gammel anseelig og ved nye ordentlige Tilbygninger meget forbedret Hovetgaard, er nu Residentzen i Grevedømmet Bregentved, hvis øvrige tilhørende Jordegods med gode Skove og anden Herlighed, for den største Deel findes i næstliggende Tryggevalde Amt, som siden forekommer. At Gaarden er en ældgammel adelig Eyendom, og i det 14 Seculo haver tilhørt Grev Gerhard af (71) Holsteen, hvilken fik den ved Mageskifte mod andet Gods, fra Hr. Sti Andersen, som pantviis havde den af Kronen i Kong CHRISTOPHER II. Tiid, da siger A. HVITFELD T. I. p. 465 med følgende Ord: Aar 1338 haver Grev Geert og hans Søn Henrich forundt Hr. Sti Andersen Kronens Gods i Joensløv i Nørre Herret, for Gods i Rinde, Bregntved og Tuekiær. Af Bregentveds gamle Eyere har været Oluf Grubbe, Hr. Erich Bydelsbach 1410, Hr. Niels Pedersen 1450. I det 16 Seculo finder jeg alene Oluf Mauridsen, som med sin Huusfrue Anna Hardenberg er begravet i Ringsted-Kirke, og i sit Epitaphio, som kan læses *Marmor. Dan.* T I. p. 176, siges at have eyet Bollerup, Bregentved og Clausholm, hvor han døde Anno 1573, samt at han var den sidste Mand af sin Slægt. Midt i forrige Seculo maa Gaarden have tilhørt Fridrich Urne, Amtmand over Cronborg og Friderichsborgs Amter, som ofte forekommer i Kong CHRISTIAN IV. Historie, med sin Frue Karen Arnfeld hvis Navne findes over Borgegaards-Porten. Eftersom Kong FRIDERICH IV. 1720 indløste adskilligt saadant Gods, som var solgt fra Kronen, under Relutions Rettighed, for at gjøre deraf visse Rytter-Districter, og Bregentved, da med flere Gaarde der i Egnen, blev indrømmet det Kongl. Cavallerie, saa synes Gaarden at have været i deres Tal, hvilke af Kong FRIDERICH III. Midt i forrige Seculo, bleve solgte med Vilkaar af bemeldte Relution: Men om dens Eyere, i de Dage, er mig intet bekiendt. Anno 1734 blev den af Kong CHRISTIAN VI Mildhed givet til Hans Excellentze General og Ober-Krigs-Secretair Poul LÖWENÖRN, samt efter denne berømmelige Herres Død, Anno 1740, kjøbt af Høystbemeldte Hans Majestæt, og siden ligeledes af Høysalig (72) Kong FRIDERICH V. foræret til Hans Høygrevelige Excellentze Hr. Geheime-Raad og Ober-Hofmarschalk Adam Gottlob Moltke, som 1750 den 31 Martii oprettede Grevskabet Bregntved, og ikke mindre end Formanden haver anvendt meget paa Gaardens Bygning og Have, hvilken er at regne blant de skønneste her i Landet (*).

(*) Den allerstørste Forbedring, som her eller nogensteds kunde skee, til Bonde-Almuens Hielp, haver Hans Høygrevelige Excellentz nu værende Herre til Grevedømmet Bregentved, foretaget sig ved en meget priselig Foundation af 31 Martii Anno 1761, da de aarlige Renter af en fast Capital, bestemmes til mange Slags vedvarende Velgierninger, saasom til Skoleholdenes Opmuntring i at lære Ungdommen Guds sande Kundskab og Frygt, til opbyggelige Bøger aarligen at uddeele blant Almuen, til en boesiddende Chirugi og en Jordemoders Løn, til en Dotations Casse for 2 Bonde-Pigers aarlige Udstyr, til en Alderdoms Hielp for 12 gamle Gaardmænd, og 8 Enker, til en Casse som uddeeler aarlige Præmier for de Bønder, hvilke overgaae andre i deres egen Velfærds Befordring, ved at sette Steengierder, plante nyttige Træer, Humle eller Tobak, forbedre deres Enge,

saae Klever og andre gode Græsarter, legge Vind paa Bie-Avling, lade spinde og væve meest Linnet eller uldet Tøy af deres egen Hør og Uld. Sandelig en Stiftelse som hidindtil hos os ikke haver Lige: Noget mere og udførligere at melde om enhver af disse Poster, og de derpaa satte Præmiers forsigtige Uddeelse, hver Aar den 31 Martii ønskede jeg at kunde anføre, men den fromme Sifters Modesie vil ikke tillade det, da Hensigten er ikke oftentatio, men imitatio, ut fiant duo bona.

Paa de begge ziirlige Frontespicer mod Haven og Gaarden, ses det Grevelige Moltkiske og Bryggemannske, men der under det Løwenørnske og Vindingske Vaaben, med de Ord: Domine, qvid tibi retribuamus. C: Herre, hvad skulle vi give dig igien? Hvilket Spørgsmaal besvares med en anden Inscription o det prægtige Capell, som salig General LÖWENÖRN (73) ved Enden af Garden haver ladet indrette, da der heder: Domine hoc tibi retribuamus c: Herre dette ville vi give dig igien, forstaae et Hierte som tillige forestilles. Bregntveds Hovedgaards Taxt er 144 Tønder 1 Skieppe 1 Fierdingkar 2½ Album, Skovskyld 12 Tønder 7 Skiepper 3 Fierdingkar 1 Album, Mølleskyld 5 Tønder.

Conradsborg. Er en gammeldags massiv og stor Herregaard, med meere underliggende Gods, Anno 1742 oprettet til et Baronie, for den nu værende Eyer, Kammer-Herre Conrad Ditlev von Knuth, og af ham kaldet Conradsborg, da dens Navn i forrige Tider var Søerup. Dette Navn havde den af Landsbyen Søerup, som med Kong CHRISTIAN IV. Bevilling Anno 1602 blev afbrudt og den Jorder gjort til Hovetgaards-Mark, mod aarlig Afgift for Tiende. Dette skeede af Peder Basse, Erich Basses Søn, Embeds-Mand paa Roeskildgaard. Efter ham skrives Joachim Friderich Basse

1633, og 1651. Frue Anna Thor Sørup, siden Joachim Grabow, hvis Enke Anna Stenow solgte det 1672 til Obersecretaire og Ceremonie-Mester Boller Luxdorp. Hans Enke Friderica Adeeler efterlod det 1713 til sin Datter Hedevig Ulrica Luxdorph, giftet med Greve Adam Christopher Knut som døde 1737, hvis yngste Søn, som førbemeldt, nu er Eyer deraf. I Skoven er en god Dyrehave og Fiskerie. Hovetgaards Taxt er 50 Tønder 2 Skiepper 1 Fierdingkar 1 Album.

Eskildstrup, en gammel Herregaard, haver fordum længe været de Skawers Familie (*) tilhørende, thi i Sneersløv Kirke ligger, efter (74) Gravskriften, Mourids Skawe til Eskildstrup, død 1532 og Herlof Skawe til Eskildstrup død 1583. Ved hans Datter Birgita Skawe, kom den til Niels Krabbe, og ved dennes Datter Margretha Krabbe, til Detlöv Holck, som døde 1637. Siden haver Gaarden tilhørt de Parsberger, thi Frue Kirsten Kaases Søn siges, i en Gravskrift sammesteds, at være født der paa Gaarden og kaldtes Niels Pasberg til Eskildstrup.

(*) P. S. af de gamle Eyere findes Olaus Nielsön de Eskildstorp 1228. Nicolaus Johannis 1344, Jens Skave Ridder 1400, Niels Skave Ridder 1541, Mourits Skave 1517, Herlöf Skave 1577.

I vore Tider have dens sidste Eyere været Lieutenant Owe Thott, Kammer-Herre Berregaard, Hans Excellence Hr. Greve Moltke, men nu Seigneur Joh. Saabye, som næsten af nye haver ladet Borregaarden opbygge og derhos anlegge en smuk Have, Eskildstrup Hovetgaards Taxt er 44 Tønder 2 Fierdingkar 1 Album, Skovskyld 5 Tønder 2 Skiepper.

Giesegaard. Saa kaldet efter en Enkefrues Navn, som i dette Seculi Begyndelse, fik Frihed til at nedlegge en liden Torp af tvende Bøndergaarde, ved Navn Skive, og deraf saavelsom af andre tilkiøbte Eyendomme, at oprette en important og god Herregaard. Hen ved Anno 1720 kom den i Geheime-Raad og Ober-Krigs-Secretaire Gabels Eye, som forøgede Godset, anlagde en stor Have og lod plante de herlige Alleer. Som meget Zire den Egn. Fra ham blev den ved Proces vundet af Frue Anna Sophia Rantzow Enke-Grevinde af Schack, som lod den nu værende skønne Bygning af nye opføre, og saavel indvortes som udvortes anseelig bepryde. Ved hendes Testament, er den Anno 1760 foræret hendes Stiftsøns yngste Søn, Kammerjunker Grev Friderich Christian Schack, Herregaards Taxt er 36 Tønder 5 Skiepper 3 Fierdingkar 1 Album, Skovskyld 11 Tønder 1 Fierdingkar (75)

Gisselfeld, en gammel og prægtig Herregaard, haver fordum tilhørt de Falkers og Giöers Familie, thi 1410 eyede Peter Falk Gaarden, og 1532 solgte Henrich Giöe den til Johan Oxe, efter Beretning i det Danske Magazin Tom. II. Pag 159. Hans Søn Peder Oxe, Rigets Hofmester og en berømmelig Statsmand, lod Gaardens mange og herlige Bygninger nemlig en dobbelt Grundmuret Borgegaard, med et Capel i den vester Længde opføre, Anno 1547 paa et bekvemmere Sted end de før havde staaet, hvilket sees af følgende Opskrift paa Porten.

1540 paa thet Syvende Aar
Lodd Peder Oxe thenne Gaard fløtte
Och bygge af nye som han her staaer
Sich og sine Arfvinger til Nøtte
Gudt unde thennem ath bygge och boe,
Och saa i Verden ath være,

Ath thet blifver thennom til Fredt og Roe
Over althing thil Gudz Ære.

Denne Peder Oxe havde længe opholdt sig i Lothringen hos Kong CHRISTIAN II Datter, Hertuginde Christine, men blev, efter nogen stor Financier, Kong FRIDERICH II. Vigtige Tjenester, i den 7 Aars Krig (*).

(*) See JOH. GRAMII Fortale til Kong CHRISTIAN III. Historie, hvor man med Forundring læser det som bør holde denne Mands Hukommelse i Agt og Ære, ligeledes hans Levnets Beskrivelse udgiven af Mag. A. N. Ryge 1765.

Han siges at have først indført Udenlands fra den Karpe-Yngel (76) som endnu gjør de af ham anlagte Gisselfeldske Fiskerier berømte. Han døde 1575, og om Gaardens Eyere i næstfølgende Tider, blant hvilke vides Otto Christoffer Rosenkrands og Frands Lykke, findes hos mig ingen vis Efterretning, førend mod Enden af forrige Seculo, da Ober-Kammer-Junker Adam Levin Knuth har haft den og forbedret Bygningen, saa og Anno 1691 lagt dertil den Ladegaard Hesede, af 8 Bøndergaarde. Da han døde 1699 solgte hans Arvinger strax Gaarden til Deres Høye Excellenz, Feldmarschalk Lieut. Christian Gyldenlöve. Denne fromme Herre, som da commanderede vore Danske Troppe i Italien, siger i sit Testament, (dateret Verona den 18 September 1702 og med evig Forbandelse clausuleret mod Overtrædere) at han strax ved Gaardens Kiøb, havde fast besluttet deraf at gjøre et Jomfrue-Kloster for 16 Jomfruer af indfødt Dansk Adel, som ved Indtrædelsen skulle give 200 Rdlr. Til de Fattiges Underholdning, men derimod nyde aarligen hver 200 Rdlr. Af Klostret. Item at hans Frue Dorothea Kragh, om hun ham overlevede og sin Livstiid beholdt Gisselfeld, ikke maatte gjøre nogen Gield derpaa, med videre, som udførligen kand læses i den trykte Fundatz, hvilken og staaer indført i de Hoffmanske Samlingers Tom. VII. Pag. 528 seqv. Følgelig er Gisselfeld med tilhørende Gaarde, nu et Jomfrue-Kloster. Til Gaarden kand saaes 300 Tønder af alle Slags Sæd og fødes 300 Høveder, Fiskeriet i 40 Damme er af Vigtighed og Egen behagelig. Den frie Hovetgaards Taxt er med de allerstørste her til Lands, nemlig 241 Tønder 2 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 19 Tønder 4 Skiepper 1 Fierdingkar 1 Album.

Hellestrup, en god Gaard men maadelig af Bygning, haver Anno 1633 tilhørt Christian Gyldenstjerne og Frue Dorthe Rud, som da gave Alter-Tavlen til Flinterup Kirke. I vore Tider var Eyeren Oberst Rabe von Kalekreutz, som ved sit Testament dateret 1743 haver deraf gjort en priselig Stiftelse, for fattige af sin Stand, nemlig saaledes at 10 aldrende Officerer eller andre skikkelige Personer, skulle af Hellestrup og Nidløse Gaardes Indkomst, aarligen i tvende Terminer, nyde hver 60 Rdlr. Og 10 af Godsets Fattige, hver 24 Rdlr. Det første Tal maatte Hans Kongl. Majestæt selv behage at udnævne, siden skulle Vallet staae til de 4 ældste af dem som havde Deel deri. Ikke mindre roesværdige er denne Stifters Christelig Omhu for Bøndernes Conservation. Til den Ende siges Artic. 5, at hver syvende Aar, skulle Bønderne til Hellestrup og Nidløse Ladegaard, være frie for al Afgift, og i det Aar intet af dem fordres, undtagen det sædvanlige Hoverie, og Artic. 17 der maa ikke udlegges mere Jord til Pløye-Land, end allerede er udlagt, men Bønderne maa vel rydde noget lidet til deres Gaardes Forbedring, Artic. 18 de Bønder som ofrede nogen Skov af Bøg eller Eeg, til deres Gaarde, skulle igien aarlig have Frihed at nyde noget deraf, nemlig 6 Bønderslæs og de andre ikkun hver 2 Læs: Nu er dette Gods Administration siden 1751 henlagt under Soers adelige Academie, som svare aarligen deraf, der som Testatoris sidste Villie medfører. Frie

Hartkorn i Hovetgaards Taxt er 30 Tønder 1 Skiepper 2 Fierdingkar, Skovskyld 5 Tønder 1 Skieppe 2 Fierdingkar 2 Album. (78)

Mørup. Mørup, en ældgammel Gaard, hvis Eyere have været, saavidt man ved, Haack Hacksen til Mørup, som ligger begravet i Fiennesløv Kirke med uden Aarstal. Dernæst Kongelig Majestæts troe Tiener Christen Michelsen, aflagt med Mørup og boede der i 23 Aar, døde 1609. Frøken Vita Biering, Niels Christensen, Controlleur over det Stemplede Papiir, som døde 1691. Stats-Raad Bolle Wilh. Luxdorp, Sr. Laur Biörn. Endelig Hans Excellence Geheime-Raad og Stifts-Befalings Mand Holger Scheel, og hans Arvinger. Hovetgaards Taxt er 23 Tønder 7 Skiepper 3 Fierdingkar 2 Album, Skovskyld 6 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

Ottestrup, en liden Gaard og uanselig af Bygning haver tilhørt Jens Falster, som døde 1600, Eustachius von Thumen, som døde 1612 (*) Siden Kiön Grabow, Baron Trolle, Geheime-Raad Gabel, Enke-Grevinde af Schak, og nu ved hendes Testament Kammer-Junker Grev Friderich Christian Schak. Hovetgaards Taxt er 22 Tønder 3 Skiepper 3 Fierdingkar, Skovskyld 5 Skiepper.

Ringsted Kloster, tilhørende forud Benedictiner-Monkene og blev af dem beboet, fra Stiftelsens Tiid, under Kong SVEND ESTRIDSEN Anno 1082, indtil Kirke-Reformationen, ja ogsaa et par Sneese Aar derefter, blev det ikke fuldkommelig seculariseret, men underholdt nogle Geistlige, dog af protestantisk Religion og haver endnu sine Abbeder, ligesom visse Kloster i Tydskland, indtil denne Tid. Om Klostrets Tilstand i disse ældre Tider, kand eftersees, foruden hvad jeg I ANNALIBUS (*) haver anført, der Danske Magazines Tom I. pag. 67 seqv. Tom IV. pag. 321. Tom. VI pag. 367 hvor og alle Abbedernes Navne opregnes. Af disse var den sidste M: Ivarus Bartholinus, som døde 1583. Hans Gravskrift og underlig Skiebne kand læses i *Marmor. Dan.* Tom I. pag. 181 seqv. Her vil jeg ikkun sige saa meget, at han i sin Tid var én af de lærdeste og viiseste Mænd her til Lands, men just derover hadet og fordrevet, først fra Københavns Universitæt, siden fra Sogne-Kaldet i Stege, hvor han blant andet beskyldtes for at have udeladt Exorcismum ved Daabens Forretning. Han blev dømt til døde, dog hensat i et langvarigt Fængsel, indtil Kong FRIDERICH II. Gav ham Audientz paa Soer, og blev saa indtagen af ham, ay han fik Ringsted-Kloster o Forlehnning. Siden skal Kongen have sagt, han forlod sig i Stats-Sager allermest paa Cantzlers Frises Indsigt, men hvad Kirken og Religionen angik, ligesaa meget paa Iver Berthelsen. Klostrets Bygning er gammel, dog formodentlig ikke ældre end fra 1242 da det, efter en Ildebrand, blev opbyggt paa nye, men tog atter, kort før Reformationen, nogen skade (*)

(*) Endnu ældre Ildebrand er overgaaet Ringsted Kloster, Aar 1300 efter Beretning i Chronic. Sialindæ, pag. 76. Saavel til Avling, som til Hollænderie, holdes denne Gaard for at være med de allerbedste i Siælland.

Det tilliggende Jordegods er af Importance og tilhører nu Krigs-Raad Johan Neergaard, hvilket Anno 1740 købte det af Krigs Hospitals-Cassen, som ved Immission havde faaet det for Restancer, hos Amtsforvalter Langfeld, da denne havde købt det af Ober-Krigs-Secretair Geheime-Raad Gabel og han igien Kong FREDERICH IV. (80) Hartkorn med Frihed under Hovetgaards Taxt er i Ager og Eng 73 Tønder 2 Skiepper 2 Fierdingkar 1 Album, i Skovskyld 2 Tønder 2 Fierdingkar 2 Album.

Skioldnesholm, nu omstunder er Gaarden den Grevelige Danneskiold Larwigske Familie tilhørende, og eet af de allerældste Herre-Sæder her i Landet, heldst om det var tilforladeligt, at Kong SKIOL Othins Søn, allerede før Christi Fødsel Tiid, skulle have bygget og beæret Stedet med sit Navn, hvilket staar der hen. Var i gamle Dage et Kongeligt vel befæstet Slot, og findes i Kong WALDEMAR III. Tid at have udstaaet en Beleyring, HVITFELD Pag. 498. Af de Kongelige Befalingsmænd, som dermed have været forlehnte, vides, Peter Nielesson 1365, Oluf Lunge 1387, Hr. Michel Rud 1392, Her Jörgen Rud 1420, Jes Matthisen 1430, Peder Jenssøn Landsdommer i Siælland 1435, Eggert Krummedige 1458, Hr. Hans Bilde 1512. Hr. Henrich Giøe 1523, Hr. Mauritz Olsen 1540. Gaardens Lægde er meget behagelig, omgiven med store Skove og blandet med fiskerige Søer. I én af disse, navnlig Valsøllille Søe, ligger en liden Øe omgiven med Alleer og Labyrinter. Der sees Rudera af en gammel Bygning, som i det mindste foregives, at have været Kong SKIOLDS Boelig og kaldes endnu Slottet. Ga de gamle Bygninger ere forfaldne, haver Enke-Grevinden i forrige Aar ladet opføre en gandske nye og anseelig Italiensk Bygning af et Corps de Logis med Forspring og 2 Side-Fløye. En Eg-Staals Fabriqve blev her for nogle Aar begyndt, i Anledning af Egnens Beqvemhed der til, men om samme fortsettes eller med hvad Fordeel, er mig ubekendt. Hovetgaards Taxt til denne Gaard (81) er 59 Tønder 4 Skiepper 3 Fierdingkar 1 Album, Skovskyld 11 Tønder 2 Fierdingkar 2 Album (*).

(*) Om den Grevelig Laurvigske Families Adkomst til Gaarden finder jeg følgende Efterretning i Archivet: Anno 1682 er Skioldnesholm af Kong CHRISTIAN V. overdraget til Ulrich Friderich Gyldenlöve, ved et Mageskifte med adskilligt Strøgods i Norge og i Holsteen, saa og Gyldenlund (Gyldenløvslund) i Kiøbenhavns Amt, samtlig taxeret for 38000 Rdlr. Derimod gav Kongen 618 Tønder i Hartkorn.

Stenkelstrup. Anlagt af Hr. Geheime-Raad og Ober-Hofmarschalk Grev Moltke, som der haver ladet opbygge en Ladegaard af de saa kaldte Klintesteene. Saa og ved Markens fordeeltige Indretning og Hegning med levende Gierder, vist et eksempel som flere Land-Mænd i følgende Tider ville tage til et Model, helst da Bondens Kiørsel og Hoverie-Arbeyd hed ved forkortes, hvilket haver være et hovet-Øyemerk da denne nye Avlsgaard er anlagt paa Hovetgaardens Marker.

Ødemark., maaskee efter Navnets Bemærkelse af en udyrket Mark eller Overdrev, optagen til Dyrkelse, hvilket vist nok har været en Deel Herregaards Oprindelse. Der haver ellers tilforn staaet et pat Bøndergarde og efter Hr. HOFMANS Beretning, var den første Eyermand Oberste Sehested. Dernæst Etats-Raad Bruun, hvis enke Elisabeth Steen Anno 1744 haver stiftet et lidet Hospital. Siden Etats-Raad Cold, Commerce-Raad Kellinghusen, hvis Enke har (82) solgt Gaarden til Commerce-Raad Niels Tiechen. Norden for Gaarden er en Sundheds-Kilde, som besøges St. Hans Dag.

Med Ringsteds Lehn var efter Reformationen benaaet.

Jochum Bech til Førslev 1553
Christian Maccabæus 1583
Johan Kropper 1587
Lave Beck 1592
Willem Dresselberg 1608.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus III, 1764

Axel Urne 1622.
Jacob Ulfeld 1624.
Jörgen Sefeld 1630.
Oluf Parsber til Jernet

Med Soers Lehn.
Abbed Henrich 1538.
Abbed Niels Jespersen 1539.
Peder Retz 1580.
Jochum Scabe 1584.
Christian Maccabæus 1592.
Hans Michelsen 1597
Just Hög 1624.
Henrich Rammel 1639.
Falk Giöe 1649.
Jörgen Rosenkrands 1654.